

En grenseoppgang

VISSTNOK er de komiske innslag meget fremtredende i den vidunderlige og utrolige affære om «den avskyelige snemann», og når byrettsdommen tørt og nøkternt skildrer hele forspillet til statsmeteorologens fritagelse for mikronfontjeneste, blir tanken ustanselig ledet hen på hvilken ellevill farse som her ligger uskrevet. Forhåpentlig har vi eller får vi engang den satirens mester som forstår å utløse de bundne muligheter i en gjenlydende lattersuksess, for intet ville virke heldigere på vår sprogstrid enn om en stor, befriende latter over dens dårskap kunne samle oss alle om ha-ha-formene.

Men når dette fromme fremtidshåp er fremsatt, må det tilføyes og understrekes at det også er slikt ved den sprogpolitiske geskjeftighet som er skildret og dømt i Smebye-saken, som ikke uten videre utløser seg i komikk. Riktignok på foranledning av en ganske bisarr konflikt, er det til syvende og sist høyst alvorlige og viktige problemer dommen setter søkelyset på. Selvom den delvis beskjeftiger seg med uttale-detalljer som sne/snø, øst/aust, som er selsomt korn å male for rettens kvern, konkluderer den med en klarlegging av grensen mellom individets rettigheter og statsmaktens myndighet, og det er alltid vitalt og alltid brennende retts- og samfunnsproblemer. Det er en grense som må være mest mulig heltrukket og klar til enhver tid og på ethvert område, og dommen i Smebye-saken har gjort meget for å tegne den skarper på et felt hvor det har vært særlig stor uklarhet.

DETTE er ikke bare av betydning for statsmeteorolog Smebye eller for nuværende og fremtidige kolleger av ham, som måtte befinne seg i nøyaktig samme konfliktsituasjon. Retten har forkastet en analogislutning som Staten har forsøkt å gjøre gjeldende for å bevise rettmessig myndighet til å pålegge en medarbeider i en av de ytre statsetater å endre sitt talemål, til tross for at måten å snakke på tradisjonelt og generelt regnes for å høre personligheten til og for å være hevet over Statens maktområde. Staten har bl.a. påberopt seg sin styringsrett som Smebyes arbeidsgiver for å kunne over-

skride denne tradisjonelle og generelle grense, og pålegge ham å snakke etter læreboknormalen, eller stå dømt som en illojal tjenestemann — reelt om ikke formelt dømt — hvis han nektet.

Retten har klart og bestemt avvist en så hårdtrukket og vidløftig slutning på grunnlag av hva som er anerkjent og rettskraftig styringsrett, analogien er erklært falsk både i anvendelsen på en person i Smebyes forhold til Staten som arbeidsgiver, og i anvendelsen på den konflikt som var oppstått mellom Smebye og Staten. Hvis nu ikke saken var kommet for retten, eller hvis nu retten hadde godtatt Statens påstand om utstrekningen av sin styringsrett? En positiv kjennelse i Statens favør, ville iallfall ikke hatt virkning og betydning bare for Smebye og bare for sprogstriden. En slik kjennelse kunne og ville vel saktens bli påberopt i nye konflikter mellom stat og individ, og den kunne dannet grunnlag for nye og ytterligere utvidede analogislutninger om utstrekningen av statsmakt til områder hvor individet har vært og skal være suverent.

ENKELTE kommentarer til Smebye-dommen har lagt vekt på at Staten «bare» er dømt på såkalt formelt grunnlag. Men form er en vesentlig realitet i grenselandet mellom individets og Statens makt-sfærer. En ting er det å få «den avskyelige snemannen»s stemme til å forstumme ved et raskt administrativt inngrep, som nok vekker oppsikt og forargelse i øyeblikket, men sannsynligvis glemmes og tales etterhvert hvis det ikke skjer noe mer i saken. En ganske annen ting er å gå den vei som domstolen har pålagt Staten å gå, hvis den stadig finner det umaken verd å hindre hr. Smebye i å uttale «sne» og «øst». Alt som finnes i Regjeringen av politisk vett og instinkt må jo reise seg mot tanken på å skulle krone sin egen og den offisielle sprogpolitikks latterliggjørelse i denne sak ved å innby Odelsting og Lagting til å vedta, og råde Kongen til å sanksjonere en veritabel «Lex Smebye» i alle behørlige konstitusjonelle former — alt sammen for å realisere det edle og opphøyede politiske mål at ingen uforfalskede riksmålsformer må klinge fra høytalerne i de tusen hjem under værmeldingene.